

A. C. utolsó tánca

*Ó, aki a magamat kicsúfolom, ha kell
Típusú éleslátást sem nélkülöző,
Nem is olyan túl nagyot hibázó,
Jól megfontolt véleménye szerint
Fernandel, Humphrey Bogart és egy szamuráj keveréke,¹
Ott bolondozik egy felvételen,
Valami vidéki kastély lándzsás kerítése előtt,
Ezt Friedman nemrég a Youtube-on találta,
És hökkenten konstatalta,
Két nap múlva A. C. már halott volt.*

*Albert Camus, azon a filmfelvételen
Egy híres sebészorvostól a Nobel-díjból
Nem sokkal korábban vett,
És vagy fél éven át lakberendezett,
Méretnyű gyártott bútorokkal és
Szép függönyökkel kistafírozott
Provence-i háza előtt, vagy a közelében,
Produkálja magát a kamerának,
Amelyet, az árnyékból ítélve,
Vagy legjobb barátja, Michel Gallimard
Aznap 18 éves lánya, Anne tart a kezében,
Vagy pedig Francine, Albert felesége,
Vagy Janine, Michel felesége,
Vagy valaki más.*

*1960. január 2-án
Egy kiadós ünnepi ebéd után
A. C. bohóckodik ingujjban, napsütésben,
Az őspark áttetszik a kerítésen,
Mintha még tombolna a nyár,
Lourmarinben túrható a január.*

*

*A Camus-ház –
Az a bizonyos, mediterrán táj fölött lebegő*

¹ A barátai ugratására válaszolva, miszerint ugyan minek köszönheti sikerét a nőknél.

Ötszintes, teraszos, oszlopos hacienda,
A mediterrán népi építészet remeke,
Boltíves, zegzugos szobákkal,
Titkos átjárókkal, rejtett zugokkal tele,
Számos kisebb-nagyobb épület
Sok-sok éven, sőt évtizedeken át tartó,
Arányait megőrző, bár kellően esetleges
Összetoldásából keletkezett,
Akár M. C. Escher bizonyos metszetein,
Elbizonytalanítva a szemlélt,
Mi tartozik oda, és mi nem,
Hogy hol ér véget a ház, és hol kezdődik a szomszéd,
Miközben csöndesen hátat fordít
A város, légifelvételeken jól látható,
Csigavonalban dombra föltekeredő utcáinak,
Melyek keskeny szalagokként végül a
Házak sűrűjében rejtőző templomra csavarodnak,
És melynek főbejárata szinte észrevétlen
Egy csöndes utca szögletéből nyílik,
Homlokzata a város felől nézve zárt,
Fegyelmezett és jellegtelen, azonban
A másik oldalon valósággal kirobban
(Akár egy Camus által megírt főszerelő),
És L-alakú nagy ballusztrádos terasza
Pont arra a reneszánsz várkastélyra néz,
Ahol, mint ígéretes fiatal író, 46 ószén,
Két jó barátjával együtt lakott,
És olykor a pestisen dolgozott,
De már azelőtt beleszeretett Lourmarinbe,
Pedig még nem járt ott soha,
Mikor a filozófia algíri professzora,
Akinek sokat köszönhetett,
Egy egész könyvet szentelt a helynek,
Magyarán: A. C. hazaérkezett,
Mikor Algírből kiutálta a történelem –
Lourmarin Párizstól 800 km,
Nyilvánvalóan ez volt a döntő elem,
Hogy jó messzire legyen.

Camus magának, a zegzugos palotában
– Amelyet irdatlan vagyonából
Egy selyemhernyó-tenyésztő kezdett
Építeni, mint méhek a lépet,
Jó háromszáz évvel azelőtt –
Kopár szerzetesi cellát rendezett be,
Abban írt vagy abban szenvedett, ha nem ment,

*És mostanában nem ment,
De addig is csak olcsó szállodákban tudott
Dolgozni, a lehető legsemlegesebb környezetben,
Még főművét is egy szállodában írta,
Nem melleleg a német megszállás alatt,
Amikor, szintén nem melleleg,
Meg is jelenhetett.*

*A nagy sebességgel száguldó autó
Az 5-ös főút 88. kilométerénél,
Az országút egyik felén levő fáról visszaperdült,
És nagy erővel az út másik felén levő platánba csapódott,
A műszerfalban az óra 13 óra 55 perckor megállt,
Az autó kettétört, mint egy gyufaskatulya,
Részei jó 10-20 méterre elröpültek,
Két órába telt, míg a halott író,
A roncsból ki tudták emelni,
A. C. tehát meghalt egy országúti balesetben,
Amelyet ő, köztudomásúlag,
A legabszurdabb halálnemnek tartott,
A sofőr – legjobb barátja, Michel –
Camus-t hat nap múlva követte,
A sofőr felesége és lánya életben maradt,
Floc nevű kutyájuknak nyoma veszett.*

*

*Megejtő mindama báj, gondolat és megfigyelés,
Amely ebbe a kis mutatóványba sűrűsödött,
A villanó egérmosoly kíséretében,
A. C. jön-megy, térül-fordul, pipiskedik, lábujjhegyre áll,
Fenekét kifeszíti, és úgy marad,
Mint egy igazi mataador,
Csak hogy utána villámgyorsan megpördüljön a sarkán,
Miután pár pillanatig a hátát mutatta a bikának.*

*Látszik, ez egy kedvelt műsorszáma,
Amit elővett a társaság szórakoztatására,
Bár utoljára rég adhatta elő,
A tábortúzi szám egy kissé berozsdásodott,
Amit ő lebegő mosolyával ellensúlyozott,
Mint egy igazi profi: villogó szem és kislíus mosoly, ez volt ő,
Kezében hímzett kicsiny asztalterítő,
Ott áll, könyökig feltúrt fehér ingben,
Lábán lazán lötyög a barna nadrág,
A derekán szorosra húzva a keskeny öv, a*

lábfején fényesre pucolt hegyes bőrcipő, és mint egy valódi matador, mindent elkövet, hogy elálljon az aréna lélegzete, bemutatja a kötelező szoborszerű pózokat és beállításokat, a bikát jobbra és balra is megfuttatja maga mellett, féltérdre ereszkedik, végigsöpör a bika hátán a muletával, sasszézik jobbra-balra, lengeti a kis terítőt, a filigrán alak, aki különben minden divatos új táncot megtanult, egyenes derék, kidüllesztett fenék, hirtelen megtorpan, lábujjhegyre áll, mint aki majdnem elesik, de suhan tovább, felkínálja magát a bikának, ez már balett, megpörgeti a bikaviadal szótárát, elővezet egy verónicát,² egy manoletinát,³ pár adornart,⁴ a navarrát,⁵ egy vaciart,⁶ és a csúcspillanat előtt egy igen csinos, jó ritmusban előadott porta gayolát,⁷ majd jön a trasteó,⁸ az arcán mindvégig huncut mosoly, és már itt is a jurisdizzión, az ítélezés, midőn a torreador kijelöli a bika helyét, ahol majd egy könnyed mozdulattal leöli, ekkor Camus elsétál a kastélypark lánzsás kerítéséig, affektált, nőies, piciny léptekkel, az igazi férfi, aki nő is tud lenni, a nagyvad, a torreador, akire férfi, nő felizgul, előveszi a pálcát, amelyet addig a terítőhöz fogott, és, még mindig nekünk háttal, fölemeli bal kezét, mint egy gladiátor, jelzi, hogy most következik az aguantar,⁹ majd elegánsan, mint egy focista a 16-oson belül, mert jön a kegyelemdőfés, az estocada, megpördül a tengelye körül és zumm, a volapié,¹⁰ ahogy előredőlve, felénk roharva, előretartott pálcával, az arcán üdvözült mosollyal, elsuhan mellettünk a semmibe –

*23 másodperc, maga a csoda,
Ez volt a suerte de muerte,
A halál próbája
A bikaviadal utolsó felvonása.*

*Tisztán látszik, pontosan követhető,
Ahogy an A. C. mintegy menet közben
Lépésről lépésre emlékszik vissza
Egy korábbi létezésre,
Nem is arra, milyen egy suerte de muerte,
Inkább arra, milyen is volt, mikor ezt a sikeres műsorszámát
Legutoljára megcsinálta, mert*

² a muletát két kézzel fogja, buzdítja az állatot a támadásra, előrehelyezi a muletát és az ellentétes lábával hátralép, majd oldalra kiteszi a textilt és így engedi el a bikát

³ a bikával szemben a két láb szorosan egymás mellett, a teste mögött tartja a muletát jobb kézzel, majd átemeli az állat fejétől kezdve végig a hátán, súrolja azt, majd megfordul a saját teste körül

⁴ a viadal alatt a matador azon igyekszik, hogy minél több díszítést, bátorságot, kecsességet iktasson be a mozdulatokba

⁵ a bika feje előtt megfordul maga körül, hogy aztán ismét a bikával szemben helyezkedjen el

⁶ a bikát elengedi a vörös posztó mellett

⁷ térden állva fogadja a bikát

⁸ muletajáték, amivel felkészítik a bikát a halálra

⁹ amikor a matador leszúrni készül a bikát, a bal lábát előre teszi, majd hívja a bikát, meg kell maradnia ebben a testtartásban, és amennyire csak lehet ellenállni a bika támadásának

¹⁰ az ölés, amikor a bikára veti magát

Voltaképpen egy tánc emlékképét adja elő,
Az író, ahogyan ír,
Látszik, ahogy pillanatról pillanatra
Eszébe jut a következő mozdulat,
Mint a színész, akit egyik szava, mozdulata vezet a másikig,
Látszik a gyermeki meglepedettség,
Amelybe férfias büszkeség keveredik,
A Na, mit szóltok hozzá, miket tudok,
Camus, a nagy mulattató,
Aki még az ügyetlen mozdulatokat is
Szándékosnak állítja be, a nagy bohócok
Nézőknek dobott félmosolyával.

És látni lehet a szürkeséget,
Mert szürke és fáradt volt az arc,
A szeme beesett, és ha egy pillanatra
Nem figyelt oda, és nem rendezte el
Arcán az arcvonásait,
Olyan lett, mint egy halotti maszk,
És nem csak mert fekete-fehér volt a film:
Jól látszik a fáradtság, a feszültség,
A teljes kimerültség, amelyet A. C., mint
Szent György a sárkányt, legyőz
Minden pillanatban, s szintúgy
Az eufória is, amelyet éppen ez
A halálos fáradtság fűt folyamatosan,
Egy mozdulat sem fölösleges,
Az aréna üvölt.

*

De történt még valami
Még decemberben, pár nappal azelőtt:
Mert szerzetesi szobája magányában
Mikor már túl volt a családi karácsonyon,
Amelyet mintaszerű apaként teljesített,
A. C. leült, hogy megírja szorgalmas hangya betűivel
Gondosan komponált szerelmes leveleit
Három, azaz három nőnek,
Mindhárom levélben a keddet jelölve meg
Az első randevúira, mikor még úgy volt,
Hogy hétfő délután Párizsba érkezik.

Gondosan megtervezte visszatértét
A bűnös városba, ahová nem kívánt visszatérni,
És ahol Malraux, a kulturális miniszter

Épp aláírni készült a dokumentumot,
Amellyel egy színházat adott a szerzőnek,
Ahol kiélheti színházi álmait,
És a kinevezés meg is történt két nappal később,
Pontosan a megpördült autó napján,
Talán ugyanabban a pillanatban.

Tudni való, hogy A. C. a teljes magány mellett,
Amelyhez erősen ragaszkodott,
Mint egy két lábon járó oximoron,
Azt az egy dolgot mégis ambicionálta,
Hogy saját színháza legyen,
Az maga volt számára a szabadság,
Abban pihent, tehát megszerezte,
Ha akart valamit, annak utána ment,
Nem volt szemérmes, ha akart valamit.

Az első szerelmes levél címzettje a nála 20 évvel fiatalabb
Friss barack szépségű dán leány,
Mette Ivers, a Jacques Fath divatház manökenje,
Akit '57-ben a Café de Flore-ban szedett föl,
Valakit odaküldött leszólítani,
Rendszerint így csinálta,
S akiről kiderült, tehetséges képzőművész.

A másodiké Maria Casares,
Aki 10 évvel volt nála fiatalabb,
Akinek nem sokkal a háború után
A még ismeretlen A. C. színdarabját ajánlotta egy közös barátjuk,
A Félreértést, akkor zúgtak egymásba,
Nem maradt semmi félreértés,
Az ünnepelt díva, aki az egyre híresebb
Íróval folytatott nem is csak félig nyilvános affér
Tárgya és alanya lett, aki miatt Francine,
A szépséges matematika-tanárnő,
Az ikrek anyja, idegösszeomlást kapott,
Tehát Casares több Camus-darabban nem játszhatott.

S a harmadiké Catherine Sellers,
A nála 12 évvel fiatalabb, a pályáján
Óvatos léptekkel elinduló színésznő,
Aki az Ördögökben Lebjadkinát adta,
A. C. éppen ezzel az ürüggyel szólította le,
És meg is tartotta a fiatal nőnek
A Café Lippben, '56 májusában tett ígéretét,
Hírneve rocksztori státust kölcsönzött neki,

*Amivel élt és visszaélt,
Boldoggá tettem őket,
Csak ennyit mondott, mint szerény ibolya, amikor
Féltékeny, irigy, álszent vagy őt valóban féltő barátai
Megszólták kalandjaiért,
S az Első ember vázlatfüzetébe,
Abban a szerzetesi szobában,
Nem is olyan régen került bele a mondat:
J.-nak négy nője van egyszerre, tehát üres életet él.*

*A három párhuzamos szíjat bonyolítani,
Úgy, hogy ne ismétlje önmagát,
Sakkmeisteri készségeket kívánt,
De A. C. tökélyre fejlesztette az évek során,
A szerelmi levelezés művészetét,
Mert maga előtt nem kívánt lebukni,
Ám ehhez tudni kell, hogy a nők
Nem tudtak egymásról, bár sejtették egymást,
Mert Camus mestere volt a színlelésnek,
A Veszedelmes viszonyok típusú
Makulátlan és leleményes hazudozásnak,
Valamit mindig elérült, amire ráfoghatta:
Én megmondtam előre.*

*Ha tudtak is egymásról, de kifogást nem emeltek –
A szavak vonulnak, mint a hangyák a száron,
Egyenletesen és feltartóztathatatlanul,
Valami szédítő magátólértetődés árad mind a három
Esztétikailag is kifogástalan levélből,
Aztán Camus a felbélyegzett borítékokkal,
Azaz Monsieur Terrasse,¹¹
Nem egyszerre, hanem szépen egymás után
Mint aki konspirál, átugrott
Penelopé névre hallgató
11 lóerős Citroën-jén
A szomszédos Cavaillonba,
Konspirálni mindig is jól tudott,
Ellenálló volt, mint sokak,
És ellenálló volt, sokakkal ellentétben,
És megjegyzendő még, hogy mindhárom levélben,
Kisebb-nagyobb variációkkal,
Felbukkan a váratlan formula:
Voici ma dernière lettre, ma tendre¹² –
Ennek igazsága sokat mélyült később.*

¹¹ *Terasz úr* – így nevezte a pincér Camus-t a helyi kávéházban, hogy a vendégek ne figyeljenek fel rá

¹² Ez az utolsó levél, kedvesem

Nézzük tehát az algoritmust,
Melyben tükhé és ananké találkozik.¹³

A.
Michel Gallimard-t előre figyelmeztetik
Többen is hangsúlyosan,
Hogy az időjárásra való tekintettel
Célszerű lenne vonattal utaznia
Grasse-ba, családi birtokára,
És nem a frissen vásárolt Facel Vegájában,
E rövid életű, nagy sebességű,
Divatos francia sportautóban,
De válasza rövid és velős volt:

B.
Szó sem lehet róla, mert akkor
Nem tudná szilveszterkor meglátogatni
Grasse-től 250 kilométerre levő barátját,
Camus-t Lourmarinben.

C.
A. C. is eredetileg vonattal ment volna,
Mégpedig az ikrekkel és Francine-nal együtt,
De amikor kiment az állomásra,
Mondják, gyorsan szállt a már-már induló vonatról,
Meggondolta magát, mondván, még pár napot marad,

D.
Mert azt tervezte, hogy a másik legjobb barátjával,
Akiel a hosszú vonatiúton fontos dolgokról akart beszélni,
René Charral, a költővel utazik, éspedig január 6-án –
A vonatjegy, kissé összegyűrve,
Még zsebében volt a baleset után.

E.
De aztán hagyta magát rábeszélni Micheltől,
Akinak Camus szívében bérelt helye volt,
Mert Michel addig kérlette, sőt könyörgött neki,
Míg A. C. nem engedett, de búcsúzáskor,
Váratlan mozdulattal
Egy negyedik szerelmes levelet
Nyomott a megcsalt Char kezébe,

¹³ fátum és végzet

*Melyben iránta érzett csodálatát
Fejezte ki.*

*F.
Hívták Chart is, szálljon be ő is,
De ő azt állította, és joggal,
Hogy akkor túl szűken lennének.*

*G.
Janine átengedte az első ülést Camus-nak,
Mondván, és ez igaz volt, hogy Camus nagyobb,
Janine életben maradt, ő nem.*

*H.
Nem siettek, az idejüket beosztották,
Félúton megpihentek okosan,
Így két napig tartott volna a párizsi út,
De jött a volapié.*

